

**AZ ÚJ RENDSZERŰ DOKTORI KÉPZÉS ELSŐ IDŐSZAKA A DEBRECENI
AGRÁRTUDOMÁNYI EGYETEMEN
MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK ÉS A VIDÉKFEJLESZTÉS
ÖKONÓMIÁJA
KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNY
1993-2000
Nemessályi Zsolt**

Nem kevés büszkeséggel emlékszem vissza, hogy tudományos rektorhelyettesként irányíthattam az új rendszerű doktori képzés megszervezését a DATE-n, és én lettem az első vezetője a közgazdaság-tudományban akkreditált agrárökonómiai programnak 1993-2000 között. A rendszerváltást követően egymásnak feszültek az Egyetemek és az Akadémia. A tudományos továbbképzést az Egyetemek akarták magukénak tudni, úgy, mint Amerikában és Nyugat-Európában. Az egyetemi doktor, kandidátus, akadémiai doktor, akadémikus rendszer helyett a háromlépcsős, a PhD, MTA doktora, akadémikus szisztémát kezdeményezték a rendszerváltást követően. A Magyar Tudományos Akadémia teret vesztett. A tudományos továbbképzés az egyetemekre került. Ha voltak is kétségeink, mint egyetemi oktatók talán magunk is akartuk. Részesei voltunk az új idők szelének. Külföldön tanulmányoztuk, tanultuk, alakítottuk, fejlesztettük a doktorképzés új rendszerét. Én az Amerikát járt agrárökonómusként, a DATE egyetemi doktoraként, tudományos rektorhelyettesként, az MTA mezőgazdasági tudományok kandidátusaként

1993. február 10-re készült el a pályázatunk, amit az egyetemi minősítésével felterjesztettünk akkreditációra.

1993 volt az új rendszerű doktori programok kialakításának időszaka. Agrár-közgazdasági doktori programokat szerettünk volna az agrár-felsőoktatási intézményekben. Agrár-közgazdasági PhD fokozatra akartunk felkészíteni. Debrecen, Gödöllő, Keszthely, Mosonmagyaróvár, Kaposvár ugyanazt akarta. De nem ment! Nem volt ilyen tudományág! Pedig ezek az intézmények erős agrárökonómiai gyökerekkel bírtak. Ekkor kezdtünk lobbizni. Talán kevesen tudják, hogy a Szabó Gáborral (PATE Kaposvár) való összefogásának volt az eredménye Mátyás Antal professzor megnyerése, aki befogadta az agrárökonómiai programokat közgazdaságinak. Így akkreditálták az első közgazdasági PhD programokat az agráregyetemeken. De jure közgazdasági tudományágban, de facto agrár-közgazdasági, agrárökonómiai tartalommal.

Szabó Gábor így emlékszik vissza: „Az Ideiglenes Magyar Akkreditációs Bizottság (IMAB) Agrártudományi Szakbizottsága az agrárökonómiai doktori programok befogadásától elzárkózott. Miután én akkor az IMAB Közgazdaságtudományi Szakbizottságának a tagja voltam, első kézből való információkkal rendelkeztem. A Bizottság elnökének, Mátyás Antal akadémikusnak jóindulatú egyetértésével, Nemessályi Zsolt professzorral akcióba léptünk. Loch Jakab rektor, Dimény Imre, Sipos Aladár és Tomcsányi Pál akadémikusok támogatásával sikerült elérni, hogy a programok a Közgazdaságtudományi Bizottságba befogadást nyerjenek, és közgazdaságtudományi programokként elinduljanak.”

Komolyan gondoltuk, hogy versenyképesek leszünk az amerikaiakkal, nyugat-európaiakkal. Komolyan gondoltuk, hogy a PhD fokozat egyenértékű lesz a kandidátusival. Ennek érdekében Debrecenben megszerveztük a programtanácsot a legjobb egyetemi oktatók és hazai külső szakemberek bevonásával.

Neves amerikai és nyugat-európai oktatókat, kutatókat nyertünk meg a program támogatására. A doktorképzés állami támogatásából jelentős forrásokat különítettünk el a PhD hallgatók kutatásainak költségeire, külföldi konferenciák részvételi díjaira. Nyilvánossá tettük a doktori szigorlatokat. A tanszékek minden vezető oktatója elolvasta, véleményezte a formálódó disszertációkat, tanácsokkal látták el a jelölteket. A PhD hallgatók ismerték egymás munkáját, résztvevői voltak a doktori megmérettetésen az intézeti vitán és a nyilvános védésen egyaránt. Családias légkör jellemezte a doktori programot.

A DATE üzemtani iskola, mint tudományos műhely, a PhD képzés megalapozója

A Debreceni Üzemtani Iskola Magyarországon és a világ számos egyetemén ismert, szakmailag megbecsült szellemi műhelye. Ez a mezőgazdasági vállalatok és vállalkozások gazdálkodásával foglalkozó felsőoktatási és kutatási kollektíva korábban a Debreceni Agrártudományi Egyetem Üzemtani-, később Vállalatgazdaságtani Tanszékén alakult ki és erősödött. A szellemi műhely három iskolateremtő professzor tevékenységére vezethető vissza. 1957-ben Gönczi Iván vezetésével szerveződött újjá a tanszék és kezdődött el a szisztematikus oktatási és tudományos munka. Gönczi Iván, Kádár Béla és Vadász László voltak azok az iskolateremtő professzorok tevékenysége jelentős szeletét képezte a magyar mezőgazdaság történetének. Az iskolateremtő professzorok mindegyike megszerezte az akadémiai doktori fokozatot, Gönczi Ivánt és Kádár Bélát feltehetően csak a korai halála akadályozta meg abban, hogy tudományosan még előbbre jussanak

Gönczi Iván 1984-ben 61 éves korában hunyt el. Élete utolsó éveiben sokat foglalkoztatták a társadalmi értékszavak. Gönczi Iván után Kádár Béla lett a tanszékvezető. Őt sem ünnepeleheték 70 éves korában, 1987-ben 68 évet élt meg. Rá emlékezve alapította a Kar a Kádár Béla Díjat, ami az egyik legrangosabb kitüntetés az Egyetemnek. Utódjuk Vadász László professzor lett 1992-es nyugdíjazásáig. Vadász László után tanszékvezető professzorok: Pfau Ernő 1992-94, Nemessályi Zsolt¹ 1994-98, Nábrádi András 1998-tól napjainkig.

A Debreceni Üzemtani Iskola jó nevelőműhelynek bizonyult. A Vállalatgazdaságtani Tanszékből nőtt ki a Számviteli és Pénzügyi Tanszék, de az Agrárgazdaságtan és Marketing Tanszék vezető oktatói is az Üzemtani Tanszéken kezdték pályafutásukat, hasonlóan a Gazdaságtudományi Kar számos oktatójához. Ez az agrárökonómus kollektíva kezdeményezte a Kossuth Egyetemmel közös közgazdász képzést. A Debreceni Üzemtani Iskola töretlenül folytatta a nagy elődök munkáját. Bizonyította ezt a doktori program akkreditálása 1994-ben és az a tény is, hogy 1996-ban a Magyar Akkreditációs Bizottság Látogató Bizottsága a DATE Vállalatgazdaságtani Tanszékét kiválóan értékelte.

Nábrádi András vezetésével ebből az iskolából új intézetek és karok nőttek ki:

2000-2002 DE AGTC Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Intézet,

2002-2009 DE AGTC Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar,

2009-2013 DE AGTC Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar.

Öt évre volt szükség, hogy megszülessenek az új rendszerű PhD képzésben az első doktorok. Valószínű, hogy nem mindenütt mentek jól a dolgok az országban, mert számos új

¹ NEMESSÁLYI Zs. (2014): A tudomány szolgálatában. Gazdaságtudományi Kar.2014. november 4. 351.p. ISBN 978 963 473 738 4 <http://real.mtak.hu/26242/>

követelménnyel ált elő a MAB. 1998-ban megalakult az Egyetemi Szövetség az egységes Debreceni Egyetem kialakítására. A doktorképzésben beindult a permanens akkreditáció. A közgazdászok csórét piszkálta az agrárosok közgazdasági fokozata, de az agrár-közgazdasági tudományágat továbbra sem sikerült elfogadtatni. Ismét beszigorított az akkreditációs főnökség, doktori programok helyett doktori iskolák alakítása mellett foglaltak állást, amelynek vezetője csak MTA doktora lehetett. Voltunk interdiszciplináris doktori program, majd multidiszciplináris doktori iskola, végül kikötöttünk a gazdálkodástudomány mellett.. 2000-ben ismét Szabó Gábor mentette meg a debreceni agrárökonómiai doktori programot, majd doktori iskolát azzal, hogy az MTA doktoraként átvette a vezetést, Kaposvárról Debrecenre váltott.

Nem titkolom, hogy sok mindennel elégedetlen vagyok az egyetemi oktatásban, közte a doktorképzéssel kapcsolatban is. Leginkább azt sérelmezem, hogy a disszertációk többsége nem éri el az egykori kandidátusi disszertációk színvonalát. Azt is nehéz megemészteni, hogy 2010-ben a korábban helyesen elfogadott elhatározás, a doktori iskola vezetőjének tudományos címének követelményére, Debrecenben semmissé vált.

Sokat gondolkodtam azon, hogy ha nekem adatik meg a doktori program továbbvitelének lehetősége, mi lett volna más a mostanihoz képest. Talán a neve nem Ihrig Károly lett volna, én inkább a debreceni üzemtani iskolához kapcsoltam volna az elnevezést. De nem valószínű, hogy az iskola agrárökonómiai, üzemtani jellegét megőrizhettem volna. A doktori iskola hallgatóinak többsége ma már távol áll a mezőgazdaságtól.

Borsos János szavait idézve: *A Debreceni Egyetem integrációs folyamatában kiemelkedő előzménynek tekinthető az új rendszerű doktori képzés, amelynek Dr. Nemessályi Zsolt professzor 1993-ban úttörője volt, mint tudományos rektor helyettes. A „hős korszak” a Debreceni Agrártudományi Egyetem idejére nyúlik vissza, amikor is, a „Mezőgazdasági tudomány” és a „Közgazdasági tudomány” nyert akkreditációs elismerést, az újszerű „tudós képzés” az egyetemi PhD oktatási rendszerben. Az iskolát 1993-2000-ig vezette az alapító, amelynek gerincét az „agrárökonómia” képezte, de nyilván a rokon diszciplínák is becsatlakoztak a formálódó doktori programhoz.*

**„Remélhetően még azt is megéljük egyszer, hogy az
agrárökonómiát
önálló tudományágként ismeri el a Magyar Tudományos Akadémia.”**

Debrecen, 2018. november 23.

Nemessályi Zsolt
professor emeritus